

DOBÂNDA – LATURĂ SPECIFICĂ ȘI ESENȚIALĂ A RELAȚIILOR DE CREDIT

PREP.UNIV.DRD. DASCHIEVICI ANIȘOARA NICULINA
Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava
Telefon: 0742624676, anisoarad@seap.usv.ro

Interest analysis as an essential element of credit relations is of major importance in present times, an era of massive banking where not only economic agents but also the vast majority of families and natural persons have become regular bank customers, and under the circumstances of an explosion in the number of operations and ample development of subsidiaries and agencies all over the country.

Creditul este inseparabil de dobândă. Dobânda este forma de remunerare a creditorului de către debitor pentru folosirea capitalului de împrumut, este “prețul” capitalului de împrumut, al valorii de întrebuițare a acestuia. Dobânda poate fi privită atât ca mărime absolută, ca sumă pe care debitorul trebuie să o plătească creditorului, cât și ca mărime relativă, ca rată procentuală. Rata dobânzii se determină raportând suma anuală a dobânzii achitate (de achitat) la capitalul împrumutat. Rata dobânzii („interest rate”) poate prezenta niveluri diferite de la o instituție bancară la alta, de la o perioadă la alta, de la o valută la alta.

Dobânda poate fi definită ca fiind suma pe care o plătește debitorul creditorului la scadență pentru folosirea unui capital pe o perioadă determinată de timp sau remunerarea pe care deținătorul de capital o primește pentru folosirea capitalului propriu (dobânda originară a capitalului) sau pentru capitalul încredințat spre utilizare altor persoane (dobânda împrumutului) pe o perioadă dată.

În sens restrâns, dobânda este suma ce revine proprietarului la rambursarea sumei împrumutate sau prețul folosirii capitalului și totodată remunerarea riscului pe care îl implică împrumutul respectiv. Riscul dobânzii reprezintă riscul diminuării veniturilor bancare ca urmare a mișcării ratelor dobânzii.

Riscul de rată a dobânzii are două componente esențiale și anume [1 p.251]:

- Riscul venitului care este riscul realizării unor pierderi în ce privește venitul net din dobânzi, ca urmare a faptului că mișcările ratelor dobânzilor la împrumuturile luate nu sunt perfect sincronizate cu cele ale împrumuturilor acordate;
- Riscul investiției, este riscul producerii unor pierderi în patrimoniul net, ca rezultat al unor schimbări neașteptate ale ratei dobânzii.

În primul rând, nivelul dobânzii, ca element al contractului de credit, este acceptat, în fiecare caz, de către creditor și debitor, prin negociere.

Principalii factori care determină nivelul dobânzii sunt:

a) **productivitatea capitalului** - este dată de o anumită rată a profitului. Când întreprinzătorul își propune să mobilizeze un capital suplimentar, el trebuie să evalueze realist rentabilitatea, incluzând și remunerarea deținătorului de capital. Rezultă că debitorul admite o diminuare a profitului. Deținătorii de capital, în calitate de creditori, trebuie să aprecieze gradul real al productivității capitalului, în momentul formulării pretențiilor privind dobânda, creând condiții ca întreprinzătorii să continue să existe și să poată fructifica capitalul. Aceste poziții nu se manifestă prin atitudini personale, ci ca o sumă a atitudinilor în relația dintre cele două părți pe piața creditului.

b) **lichiditatea** - derivă din compromisul între creditori (care doresc o lichiditate cât mai ridicată) și debitori (care doresc să plătească cât mai puțin pentru acestea). Orice angajare mai îndelungată a resurselor creditului implică o diminuare a lichidităților creditorului, implicit a sumelor plătite ca dobânzi.

c) *riscul nerambursării* - conduce la separarea elementelor de structură ale dobânzii în următoarele elemente:

- dobânda pură (costul utilizării creditului)
- plata necesară pentru recuperarea riscului nerambursării, respectiv a pagubelor suferite pe această cale.

d) **raportul dintre cererea și oferta de credite**

Oferta de capital de împrumut este asigurată de următoarele surse temporar disponibile:

- surse degajate din circuitul productiv al capitalului sub formă de capital fix (înlocuirea activelor fixe nu se face continuu), capital circulant (momentul încasării contravalorii produselor livrate nu coincide cu momentul angajării cheltuielilor), rezultate financiare (nu se folosesc în totalitate ci numai pentru plata impozitelor și dividendelor);
- surse bănești temporar disponibile ale instituțiilor publice - diferența de la alimentarea conturilor instituțiilor până la cheltuirea efectivă;
- surse disponibile ale statului determinate de decalajul între momentul încasării veniturilor bugetare și momentul efectuării cheltuielilor bugetare;
- surse temporar disponibile ale populației.

Cererea de capital de împrumut este determinată de circuitul productiv al capitalului ce poate genera cheltuieli înainte de formarea fondurilor și de nevoile temporare ale statului (deficit bugetar sezonier).

Aprecierile asupra nivelului dobânzii sunt valabile când stabilitatea monetară asigură, la expirarea termenului împrumutului recuperarea integrală a valorii avansate, respectiv o putere de cumpărare cel puțin echivalentă.

Perioada actuală este caracterizată de procese inflaționiste și pune în prim plan riscul eroziunii capitalului (posibilitatea pierderilor pe care creditorul le poate suferi prin faptul că valoarea reală, la momentul de referință, a ratelor de rambursare nu acoperă integral capitalul împrumutat, evaluat în aceiași termeni).

În condițiile proceselor inflaționiste, rata dobânzii are două ipostaze [4 p. 158]:

- *dobânda nominală* (rata curentă pe piață) - r_n
- *dobânda reală* este diferența dintre dobânda nominală și gradul de eroziune a capitalului cauzată de inflație - r_r

$$r_r = \frac{r_n + 1}{r_i + 1} - 1, r_r = r_n - r_i \quad (1)$$

Din punctul de vedere al băncii, putem deosebi două categorii de dobânzi: dobânda bonificată și dobânda percepută [2 p.93].

Dobânda bonificată reprezintă remunerarea disponibilităților bănești ale titularilor de conturi constituite ca depozite la bancă. Capitalul mobilizat la dispoziția băncilor este fructificat în procesul creditării. Nivelul dobânzilor bonificate este dependent de rata inflației, rata dobânzii de refinanțare (taxa oficială a scontului, în cazul reescontării) și de ratele dobânzilor practicate de celelalte bănci comerciale.

Dobânda percepută este dobânda pe care o încasează băncile de la clienții lor în calitate de debitori, corespunzător creditelor acordate. La rândul său, dobânda percepută este dependentă de o serie de factori, printre care enumerăm: erodarea monetară, nivelul cheltuielilor cu operațiunile bancare, gradul de risc, profitul bancar, rezerva minimă obligatorie.

Cele două categorii de dobânzi sunt interdependente, se află într-o strânsă corelație, în sensul că dobânda percepută se stabilește pornind de la nivelul dobânzii bonificate, ținând cont de nivelul marjei dobânzii și de rezerva minimă obligatorie depusă la banca centrală.

Dobânda aferentă rezervelor bancare minime obligatorii este considerată de către băncile comerciale ca o cheltuială ce urmează a se recupera prin dobânda percepută. În unele țări dezvoltate, băncile centrale acordă băncilor comerciale dobânzi pentru rezervele constituite.

În sistemul bancar românesc se utilizează o multitudine de rate de dobânzi, a căror determinare este reglementată de Banca Națională și a căror semnificație este următoarea [2, p.167]

- dobânda activă curentă – reprezintă valoarea dobânzilor aferente activelor bilanțiere curente purtătoare de dobândă;
- dobânda pasivă - reprezintă valoarea dobânzilor aferente obligațiilor bilanțiere purtătoare de dobândă;
- dobânda aferentă creditelor noi - reprezintă valoarea dobânzilor aferente creditelor noi;
- dobânda aferentă depozitelor noi - reprezintă valoarea dobânzilor aferente depozitelor noi.

În vederea stabilirii ratelor de dobândă aferente activelor și pasivelor, creditelor și depozitelor, activele și obligațiile sunt repartizate pe benzi de scadență în funcție de durata inițială a contractului al cărui obiect îl constituie.

O formă particulară a dobânzii care operează în legătură cu înscrisurile cambiale este *scontul* [2 p.95].

Scontul este o operațiune de creditare, de transformare a creditului comercial în credit bancar, deoarece banca comercială avansează prezentatorului titlului de credit, înainte de scadență, suma înscrisă în titlu diminuată cu o dobândă aferentă. Această dobândă care poartă denumirea de scont se calculează după următoarea relație:

$$S = \frac{V \times T \times P}{12(360) \times 100}, \quad (2)$$

în care: **S** = scontul;

V = valoarea nominală a titlului de credit;

T = timpul de la scontare până la scadență, care poate fi exprimat în luni sau în zile, funcție de care divizorul va fi 12 sau 360;

P = procentul dobânzii sau taxa scontului.

În mod obișnuit, băncile comerciale nu așteaptă nici ele scadența titlurilor de credit scontate, ci le prezintă spre reescontare marilor bănci sau băncii de emisiune. În condiții normale, rata dobânzii percepută de banca de emisiune, numită *taxa oficială a scontului* este mai mică decât rata dobânzii încasată de băncile comerciale, numită taxa scontului privat.

Taxa oficială a scontului influențează asupra "prețului" tuturor creditelor în economie. Având în vedere poziția centrală a băncii de emisiune, modificarea taxei scontului constituie, în principiu, semnalul creșterii sau descreșterii dobânzilor, iar de aici restrângerea sau lărgirea activității de creditare.

Dobânzile și comisioanele percepute de băncile comerciale pentru creditele acordate întreprinzătorilor costă pe debitori mai mult decât taxa oficială a scontului.

Reducerea taxei oficiale a scontului și, în general, a dobânzilor bancare stimulează activitatea productivă și inițiativa de a investi. Dimpotrivă, majorarea taxei oficiale a scontului, a dobânzilor, frânează producția și noile investiții. Prin modificarea ratei dobânzii băncile pot încuraja sau descuraja deponenții, respectiv solicitanții de credite. Deoarece banca centrală (BNR) poate influența prin diverse măsuri decizia băncilor comerciale de a stabili nivelul ratei dobânzii, apare posibilitatea punerii în practică a politicii monetare, utilizând ca mijloc de realizare pe lângă alte mijloace a unei astfel de politici, și anume politica ratei dobânzii.

Mijloacele prin care BNR poate influența nivelul ratei dobânzii constau în decizii de genul:

- modificarea ofertei de bani prin retragerea monedei din circulație sau prin emisiuni suplimentare de bani;
- controlul și costul creditului.

Retragerea de monedă are loc în cazul în care se consideră că există un surplus de masă monetară (ceea ce facilitează acordarea de credite și scăderea ratei dobânzii) care, astfel este diminuat. Ca urmare, împrumuturile sunt mai greu de obținut, deoarece are loc o creștere a ratei dobânzii. În cazul unor emisiuni suplimentare de monedă, creditul este facilitat și rata dobânzii tinde să scadă.

În ce privește costul și controlul creditului, se poate menționa că adoptarea unor măsuri legislative care obligă băncile să-și mărească rezervele are drept consecință creșterea ratei dobânzii. Relaxarea obligativității cu privire la rezerve în sensul diminuării lor, are drept efect diminuarea ratei dobânzii.

Politica ratei dobânzii, promovată de Banca centrală și de guvern în special prin modificări ale ofertei de bani este destinată influențării investițiilor, iar în situațiile în care inflația este galopantă se are în vedere și încetinirea sau chiar oprirea procesului de depreciere a monedei naționale.

În concluzie, rata dobânzii și „manevrarea” acesteia reprezintă unul dintre puținele instrumente de politică economică, specifică economiei de piață, care a fost aplicat și a funcționat corespunzător așteptărilor contribuind la exercitarea controlului Guvernului și BNR asupra inflației și evoluției cursului de schimb.

Dobânda este un instrument fundamental al politicii monetare. Prin intermediul modificării dobânzii, banca centrală influențează asupra expansiunii creditului și monedei scripturale. Dobânda este de asemenea utilizată în unele limite în influențarea inflației și deflației, în mobilizarea economiilor temporar disponibile și determinarea nivelului investițiilor.

Bibliografie:

1. Basno C., Dardac N., Floricel C., „Monedă, credit, bănci”, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2003
2. Dardac, N., Barbu T., „Monedă, bănci și politici monetare”, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2005
3. Olteanu A., Olteanu M.F., Badea L., „Management bancar: caracteristici, strategii și studii de caz”, Editura Dareco, București, 2003
4. Turliuc V., Cocriș, V ș.a., „Moneda și credit”, Editura Economică, București, 2005